

VNÍMÁNÍ RODIČOVSKÝCH KOMPETENCÍ Z POHLEDU MATEK ZE SOCIÁLNĚ VYLOUČENÝCH LOKALIT

PERCEPTION OF PARENTAL COMPETENCES FROM THE POINT OF VIEW OF MOTHERS FROM SOCIALLY EXCLUDED LOCATIONS

Zuzana Pavlíčková¹, Bohdana Richterová¹

¹ Katedra sociální pedagogiky, Pedagogická fakulta, Ostravská univerzita, Ostrava

Abstrakt

Příspěvek se věnuje porozumění rodičovským kompetencím u matek ze sociálně vyloučených lokalit. Jeho cílem je popsat, jak matky z vyloučených lokalit nahlíží na své rodičovské kompetence. Jako nástroj ke sběru dat byl využit polostrukturovaný rozhovor, který byl založen na Modelu rodičovských kompetencí dle Johnsona (Johnson et al., 2014). Ten představuje ucelený seznam kompetencí založený na úkolech rodičů a potřebách dětí. Nasbíraná data byla následně analyzována zakotvenou teorií.

Klíčová slova: rodičovské kompetence, sociálně vyloučené lokality, raný vývoj

Abstract

The contribution is devoted to the understanding of parental competences of mothers from socially excluded locations. Its goal is to describe how mothers from excluded locations view their parental competence. A semi-structured interview was used as a data collection tool, which was based on Johnson's Parental Competence Model (Johnson et al., 2014). This represents a comprehensive list of competences based on the tasks of parents and the needs of children. The collected data were subsequently analyzed using grounded theory.

Keywords: parental competence, socially excluded locations, early development

1 ÚVOD

Ke správnému vývoji dítěte je zapotřebí náležitého rodičovského působení již v prvních třech letech života, které vyplývá z osvojení základních rodičovských návyků. Porozumění rodičovským kompetencím matek z vyloučených lokalit je v České republice věnovaná pozornost jen okrajově.

2 TEORIE

Jedním z nejdůležitějších aspektů kvality pro rané vzdělávání je povaha interakce mezi rodičem a dítětem (Currie, 2001). Výzkum, navazující na tento předpoklad, se zaměřil na porozumění rodičovským kompetencím u matek z vyloučených lokalit. Tyto matky se mimo jiné potýkají s chronickým stresem (Hricová, 2017), který spolu s nízkým vzděláním ovlivňuje výchovu dětí, strategie komunikace či způsob, jakým dětem předávají své zkušenosti (Ziková, 2011). I z toho důvodu se mohou ve výchově jejich dětí objevit různá specifika. Jednou z možností, jak na rodičovské kompetence nahlížet je Model rodičovských kompetencí (Johnson et al., 2014). Ten obsahuje předpokládané osobní znalosti, vlastnosti a dovednosti, které mohou podpořit adekvátní výkon rodičovských úkolů a zahrnuje konkrétní kompetence jako např. základní znalost vývoje dítěte, poskytnutí vzdělávacího prostředí, zajištění základních potřeb dítěte, vyjadřování citů a empatie.

3 METODOLOGIE VÝZKUMU

Pro studii byl zvolen kvalitativní výzkumný design. Pilotní rozhovory a samotný sběr dat proběhly metodou polostrukturovaného rozhovoru, založeném na Modelu rodičovských kompetencí (Johnson et al., 2014) v časovém rozmezí prosinec–únor a probíhaly v přirozeném prostředí respondentek. Výzkumný vzorek představoval soubor 8 respondentek a byl vybrán na základě záměrného výběru. Respondentkami byly matky ze sociálně vyloučených lokalit, které mají dítě ve věku okolo jednoho roku a vstupují do vzdělávacího programu Pheñori. Data byla analyzována pomocí metody zakotvené teorie (Švaříček & Šedová, 2014).

4 VÝSLEDKY

V rámci postupů zakotvené teorie bylo se ukázalo, že matky z vyloučených lokalit projevují snahu se s rodičovstvím vypořádat co nejlépe. Soustředí se na to, aby se dítěti dostalo potřebné lásky a péče, přestože jsou omezeny v různých oblastech (např. nevyhovující prostředí, absence hraček). Avšak některé respondentky přisuzují nízkou hodnotu verbálnímu projevu v raném věku dítěte, jelikož nedostatečně rozumí jeho komunikačním potřebám a domnívají se, že novorozenec není schopen komunikaci vnímat a na slova reagovat. Také se ukázalo, že rozvoj dětí v tomto období vnímají jako nesmyslný a že respondentky nejsou zcela obeznámeny s vývojovými úkoly dítěte, což může být překážkou při poskytování kvalitní péče. Výsledky této studie naznačují, že matky z vyloučených lokalit potřebují více informací o vývojových potřebách svých dětí a podporu v jejich výchově.

5 ZÁVĚRY A DISKUSE

Rodičovské kompetence se sice v současnosti zjišťují již existujícími metodami (např. McEachern et al., 2012; Gibaud-Wallston & Wandersman, 1978; Schaefer, Bell, 1958), avšak vzhledem k povaze cílové skupiny, kdy respondenti mají problém se čtením či porozuměním textu, máme za to, že je vhodné hledat a využívat jiné alternativy k získávání těchto dat. Realizované výsledky jsou součástí projektu Studentské grantové soutěže a měly by popisovat vnímání rodičovských kompetencí očima samotných matek před vstupem do programu Pheňori. V rámci projektu budeme mapovat vývoj a proměnu matek v přístupu k dítěti a změny v určitých oblastech rodičovství před a po půlroční účasti v programu Pheňori.

PODĚKOVÁNÍ

Výzkum byl realizován v rámci projektu SGS Ostravské univerzity *Proměna rodičovské podpory a přístupu k dítěti matek ze sociálně vyloučených lokalit z perspektivy matek a pracovníků*.

6 LITERATURA

- Currie, J. (2001). Early Childhood Education Programs. *Journal of Economic Perspectives*, 15(2), 213–238. <https://doi.org/10.1257/jep.15.2.213>
- Gibaud-Wallston, J., & Wandersman, L. P. (1978). *Parenting Sense of Competence Scale (PSOC)* [Database record]. APA PsycTests.
- Hricová, A. (2017). *Proč selhává sociální práce se sociálně exkludovanými*. NLN.
- Johnson, B. D., Berdahl, L. D., Horne, M., Richter, E. A., & Walters, M.-g. (2014). A parenting competency model. *Parenting: Science and Practice*, 14(2), 92–120. <https://doi.org/10.1080/15295192.2014.914361>
- McEachern, A. D., Dishion, T. J., Weaver, C. M., Shaw, D. S., Wilson, M. N., & Gardner, F. (2012). Parenting Young Children (PARYC): Validation of a Self-Report Parenting Measure. *Journal of Child and Family Studies*, 21(3), 498–511. <https://doi.org/10.1007/s10826-011-9503-y>
- Nair, M.K., & Radhakrishnan, S. (2004). Early childhood development in deprived urban settlements. *Indian pediatrics*, 41(3), 227–37.
- Schaefer, E. S., & Bell, R. Q. (1958). Development of a Parental Attitude Research Instrument. *Child Development*, 29, 339–361.
- Švaříček, R., Šedová, K. et al. (2014). *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Portál.
- Zíková, T. (2011). *Bedekr sociálním znevýhodněním pro učitele základní školy*. Západočeská univerzita.